

pre-modernitate politică. După o scurtă perioadă de democratizare în etape, care a cuprins perioada anilor 1848-1948, în care statul român modern a început să se contureze și să își structureze instituțiile fundamentale, a urmat o perioadă de regres, în care regimul democratic parlamentar a fost înlocuit cu o *democrație populară*. Prin această formulă, regimul totalitar comunist din România a confiscat dreptul cetățeanului de a vota și de a fi votat prin controlul impus de către autoritățile statului. Din acest punct de vedere, cele șase serii de alegeri prezidențiale nu au fost altceva decât momente în care cetățeanul român a simțit nevoia să își aleagă în mod direct propriul președinte. Acesta este unul dintre motive pentru care la acest gen de scrutin, numărul participanților este simțitor mai mare decât în cazul alegerilor europarlamentare, locale sau parlamentare.

1. Anul 2014: alegerea unui nou președinte

Campania pentru alegerea președintelui României din anul 2014 a reprezentat, ca întotdeauna, o miză importantă pentru principalele partide aflate pe eșicherul politicii românești.

Datorită condiționării impuse de spațiul editorial, ne propunem ca pe parcursul acestui scurt studiu să abordăm doar o parte a problematicii ce a privit competiția pentru alegerea președintelui României, și anume cea legată de cel mai important partid politic din România din ultimii douăzeci și cinci de ani: Partidul Social Democrat (PSD) și candidatul acestuia, Victor Ponta.

Din punctul nostru de vedere, miza acestor alegeri nu a fost numai politică (câștigarea celui mai important post în ierarhia statului român). O altă motivație pentru câștigarea acestora a fost aceea de securizare a statutului politic a unui grup de persoane.

Realizând o scurtă prezentare a motivațiilor PSD pentru aceste alegeri prezentăm următoarele:

PSD în calitate de partid dominant și de continuator politic al Frontului Salvării Naționale (FSN), s-a aflat poziționat în mod natural, din punct de vedere ideologic, la stânga politică în cei douăzeci și cinci de ani de proces de tranziție către un regim democratic consolidat. În mod natural acesta a dorit întotdeauna să își impună în funcția de președinte al României, propriul candidat. Marea problemă a acestui partid a fost că, în afară de cele două mandate constituționale ale lui Ion Iliescu, social-democrații au pierdut în mod constant: Ion Iliescu (Emil Constantinescu) – 1996 – 2000 și Traian Băsescu (Adrian Năstase) – 2004-2009 și (Mircea Geoană) – 2009-2014.

Înfrângerea lui Mircea Geoană în anul 2009 a fost cu atât mai dureroasă cu cât, pentru prima dată în istoria democratică postdecembristă, PNL a sprijinit în cadrul celui de-al doilea tur de scrutin un candidat promovat de PSD. Pe această platformă politică a început în anul 2011 apropierea celor două partide, care a condus în final la formarea în data de 5 februarie 2011 a unei alianțe politice parlamentare și pre-electorale.¹ Rezultatul creării acesteia a fost învestirea lui Victor Ponta în calitate de prim-ministru după adoptarea de către Parlament a moțiunii de cenzură împotriva guvernului Mihai-Răzvan Ungureanu, în data de 7 mai 2012. Acesta a fost momentul în care funcțiile în interiorul USL au fost împărțite conform „Protocolului” de funcționare între liderii celor două partide. Așa cum era statuat în Capitolul VII intitulat „Proceduri privind reprezentarea în guvern precum și în

¹ Sabin Drăgulin, Silvia Rotaru, „Alegerile prezidențiale 2014 – Președintele României și eșecul previzionării. O abordare analitică”, în *Sfera Politicii*, volum XXIII, nr.1-183, (ian-martie 2015): 11-14.

structurile acestuia” la punctul 7.1.1 se specifica: „Candidatul Alianței pentru postul de Prim Ministru este desemnat de partea care nu propune o candidatură pentru funcția de Președinte al României”.² Astfel, era evident că PNL urma să desemneze un candidat pentru președinția României.

Cu toate acestea, odată cu câștigarea alegerilor parlamentare din 9 decembrie 2012, în care USL a obținut pentru Camera Deputaților 58,63% din totalul voturilor, iar pentru Senat, 60,03%, s-a deschis și etapa disensiunilor din cadrul coaliției. Cu trecerea timpului s-a evidențiat din ce în ce mai puternic faptul că o parte importantă a liderilor locali din PSD a dorit să își impună propriul competitor pentru cea mai înaltă demnitate publică. Motivația era desigur, politică, dar, în lumina evoluțiilor politice actuale, poate fi considerată și personală.³ Și asta deoarece, președintele statului român, ca reprezentant al puterii executive, numește o parte a șefilor instituțiilor de forță cum am fi Procurorul general, procurorul șef al Direcției Naționale Anticorupție (DNA), directorii celor mai importante servicii de informații (Serviciul Român de Informații și Serviciul de Informații Externe); miza era uriașă.

Acestea sunt, în opinia noastră principalele motivele pentru care a existat o presiune constantă din zona stângii ca Victor Ponta, președintele PSD, să participe la competiția prezidențială din noiembrie 2014. Cu toate că la nivelul declarațiilor prezentate în mass-media, lideri informali social-democrați au arătat în permanență că singurul candidat al coaliției este Crin Antonescu (PNL), conform protocolului, la nivelul PSD se considera că trebuie să fie invocat articolul 6.1.2 în care „Candidatul Alianței pentru funcția de Președinte al României va fi persoana cea mai bine plasată într-un sondaj de opinie la nivel național”.⁴ În acest spirit, declarația lui Victor Ponta dată în cadrul unei întâlniri cu ușile închise de la hotelul Rin din București, în data de 20 februarie 2014, aceea că „... dacă USD⁵ nu câștigă alegerile prezidențiale, scapă cine poate. Se va repeta situația din 2005 și 2010”⁶, a venit să întărească această suspiciune, mai ales că primul ministru s-a referit la USD și nu la USL.

2 Vezi Protocolul de funcționare al USL, <http://raduzlati.com/2011/02/04/usl-protocol-de-funcționare/> (accesat 14.05.2015).

3 „Ponta inculpat în cazul Șova: DNA a pus sechestru pe averea sa. «Am pus la dispoziție apartamentul pe care îl dețin», *Știrile PROTV.ro*, 17.07.2015, <http://stirileprotv.ro/stiri/politic/social-democratii-strang-randurile-in-jurul-lui-victor-ponta-care-s-a-retras-de-la-sefia-partidulu-i-nu-a-demisionat.html> (accesat 17.07.2015).

4 Ruperea USL a avut loc în data de 24 februarie 2014, ca urmare a anunțului dat de către președintele PNL, Crin Antonescu. Principalele motivații erau: „... *Din punctul meu de vedere, pe 10-11 decembrie 2012 s-a rupt legătura pe care o aveam cu Ponta, în momentul semnării pactului de coabitare. Atunci am înțeles că modul de a vedea lucrurile și de a lua decizii majore e unul în care nu ne mai înțelegem. Lucrurile au avansat. În ianuarie 2014 am încercat revitalizarea USL ... Erau semne îngrijorătoare, adunate pe parcursul anului 2013. Dar am făcut toate eforturile pentru a nu ajunge aici. Când am constatat că nu se mai poate merge mai departe USL s-a rupt ... Oamenii importanți precum și canalele media sub influența PSD, au început să atace ideea de candidatură a mea, în numele meu, foarte devreme. PSD ar fi putut susține un candidat la președinție cu condiția să fie siguri că omul respectiv să fie perfect decorativ...*”. Concluzia liderului PNL fiind: „... *Ne-am trezit cu un PSD care nu s-a schimbat, e același cu care nu se poate construi o alianță și care nu a acceptat că PNL nu a acceptat să se transforme în PSD*”. Vezi Antonescu despre ruperea USL: PSD vrea un candidat la președinție perfect decorativ”, în *România Liberă online*, <http://www.romanalibera.ro/politica/instituti/antonescu-despre-ruperea-usl-psd-vrea-un-candidat-la-presedintie-perfect-decorativ-330085> (accesat 14.07.2015)

5 Inițial PSD își propusese să formeze alături de UNPR și PC, Uniunea Social-Democrată (USD) în vederea alegerilor europarlamentare și prezidențiale. BEC a decis că această alianță nu poate fi înființată pentru că a mai existat una cu același acronim. După constatarea PSD, Înalta Curtea de Casație și Justiție a păstrat decizia. Ulterior, cele trei partide au hotărât ca alianța lor să se numească PSD-UNPR-PC.

6 Cristian Andrei, „Mesajul lui Ponta la ședința cu ușile închise de la USD, «Dacă nu câștigăm alegerile prezidențiale scapă cine poate»”, în *Gândul.info*, 20.02.2014, <http://www.gandul.info/politica/exclusiv-gandul-lui-ponta-in-sedința-cu-ușile-inchise-de-la-usd-dacă-nu-câștigăm-prezidențialele-scapa-cine-poate-12120822>, (accesat 14.07.2015).

Pornind de la afirmațiile liderului PSD abordăm și a doua ipoteză prezentată anterior conform căreia, miza alegerilor prezidențiale nu a fost doar politică, ci a avut ca scop și securizarea unui grup de persoane. Mesajul lui Victor Ponta îi privea în principal pe președinții de consilii județene și primarii PSD, supranumiți „baroni” care aveau dosare instrumentate de DNA, iar dintre aceștia ne oprim doar la câțiva mai reprezentativi, printre care: Nicușor Constantinescu (Constanța), Dumitru Buzatu (Vaslui), Horia Teodorescu (Tulcea), Ion Cîlea (Vâlcea), Ion Cindrea (Sibiu), Gheorghe Bunea Stancu (Brăila), Marian Opreșan (Vrancea), Titu Bojin (Timiș), Constantin Nicolescu (Argeș), Adrian Duicu (Mehedinți), Adrian Gâdea (Teleorman), Adrian Țuțuianu (Dâmbovița), Ion Prioteasa (Dolj) etc.⁷ Speranța unor lideri PSD era aceea ca odată „cucerită” reduta prezidențială vor reuși să impună anumite măsuri care să le protejeze propriile poziții. Ulterior momentului noiembrie 2014, s-a observat că o mare parte dintre aceste persoane, inclusiv Victor Ponta, a primit decizii nefavorabile din partea DNA și a instanțelor de judecată.

2. Precampania pentru alegerile prezidențiale

2.1. Schimbarea regulilor în timpul jocului

În ceea ce privește formula politică sub care urma să candideze Victor Ponta, situația era clară încă de la alegerile europarlamentare, deoarece la nivel politic, PSD și-a fidelizat colegii din UNPR, reușind în același timp să atragă de partea sa și Partidul Conservator (PC). De aceea, era clar că o alianță alcătuită de PSD, UNPR și PC va sprijini candidatura lui Victor Ponta.

Activitatea principală din perioada pre-campaniei (lunile august-septembrie 2014) a fost reprezentată de strângerea de semnături pentru depunerea candidaturilor.⁸

Practica ultimilor ani ne arată că numărul de susținători este un atu la început de campanie electorală, deoarece această tactică este un mijloc eficient de a face campanie înainte ca aceasta să înceapă în mod oficial. Strângerea de semnături este o sarcină care de regulă revine filalelor de partid conform principiului „*gândește global, acționează local*”. Deși campania nu a început în mod oficial, în general candidații profită de acest moment pentru a-și testa mesaje, dar și pentru a-și forma o baza electorală sau pentru a prospecta piața, căci cel care își dă semnătura de la bun început este, cel puțin teoretic votant sigur, fie că vorbim de o opțiune politică sau de una personală. În general, se amplasează puncte fixe de colectare a semnăturilor, însă pentru a maximiza succesul acestei etape, de regulă se apelează și la alte strategii cum ar fi, campania door-to-door.

7 Ionel Stoica, „Republica penalilor. Baronii USL au păstrat tradiția: milioane de euro date ilegal clientelei politice”, în *EVZ.ro*, 6 februarie 2014, <http://www.evz.ro/republica-penalilor-baroni-i-usl-au-pastrat-traditia-milioane-de-euro-date-ilegal-cliente-1080878.html> (acesat 14.07.2015). Pentru date suplimentare vezi și Romulus Georgescu, „10 baroni cu dosare penale”, în *România Liberă*, 3 aprilie 2014, <http://www.romanioliberal.ro/politica/institutii/10-baroni-cu-dosare-penale-331207> (acesat 14.07.2015).

8 Conform Legii 370/2004 pentru alegerea Președintelui României Legea 370/2004 la articolul 4, alineatul 2, se prevede obligativitatea ca fiecare candidat să fie susținut în scris de cel puțin 200 000 de persoane cu drept de vot prin completarea unui tabel tipizat cu zece intrări care cuprind numele și prenumele susținătorului, adresa de domiciliu, tipul actului de identitate, numărul și seria acestuia și semnătura. Tabelul se completează olograf și se depune la sediul Biroului Electoral Central (BEC) până la o dată limită stabilită de către acesta, în cazul nostru aceasta fiind 24 septembrie 2014. Tot legea 370/2004 stipulează tot la articolul 2, că un alegător poate susține o singură dată un singur candidat, adică poate semna doar o dată pentru un singur candidat înaintea unui proces electoral <http://www.bec2014.ro/wp-content/uploads/2014/09/Lege-370-2004-actualizata-2014.pdf> (acesat 19.05.2015).

În ceea ce privește pre-campania pentru candidatul stângii, încă de la finalul lunii aprilie începuseră să apară informații⁹ cum că UNPR strânge semnături pentru Victor Ponta, cu toate că acesta nu își anunțase oficial intrarea în competiție.

Abordând problema organizării alegerilor, PSD a început să impună anumite schimbări în legislație care au fost menite, în opinia PNL, să aducă anumite avantaje propriului candidat. Pe 27 iunie s-a publicat în Monitorul Oficial, OUG 45/2014 privind modificarea și completarea Legii 370/2004 pentru alegerea Președintelui României. Prin acest act normativ, Executivul a desființat secțiile speciale de votare și în acest mod electorilor li se acorda posibilitatea de a vota la orice secție de votare din țară dacă nu se aflau în localitatea de domiciliu. De asemenea, odată cu OUG 45/2014, Guvernul a emis și Hotărârea nr. 520/2014 privind stabilirea datelor celor două tururi de scrutin pe 2 și respectiv 16 noiembrie, însă în conformitate cu prevederile OUG 45/2014 și Legii 370/2004. În acest sens, PNL a contestat în instanță cele două reglementări pe motiv că erau emise cu mai puțin de un an până la data organizării alegerilor, fapt ce contravenea recomandărilor Comisiei de la Veneția¹⁰, dar și pentru că, conform declarațiilor lui Klaus Iohannis, acestea aduceau un avantaj candidatului Victor Ponta.¹¹ De asemenea, reglementarea genera premisele pentru votul multiplu¹² și a turismului electoral¹³. Practic, exista posibilitatea ca electorii să se plimbe în mai multe localități pentru a vota, în mod organizat sau nu, iar tot ceea ce trebuiau să facă era să completeze o declarație pe proprie răspundere din care să reiasă că nu au mai votat în ziua respectivă și nu aveau de gând să o mai facă după exprimarea opțiunii electorale la secția cu pricina. Ulterior, alegătorul avea să fie înregistrat olograf pe o listă suplimentară ce urma să fie supusă verificării de către Biroul Electoral Central (BEC).

Interesant este că ambele părți aflate în competiția electorală aveau propriile argumente: temerea PNL devenea în acest fel logică, dar și motivația PSD de a stimula prezența la vot și de a da șansa și celor care nu se află în localitatea de domiciliu la data alegerilor, să-și exercite un drept fundamental, era corectă. Problema era însă alta: capacitatea BEC de a verifica toate intrările din listele suplimentare și de a le confrunța cu cele permanente de pe tot teritoriul țării într-un timp rezonabil, astfel încât rezultatul alegerilor să nu fie viciat, totul în condițiile în care erau așteptați la urne 18.313.698 alegători pentru primul tur de scrutin și 18.281.625 alegători pentru turul al doilea, conform listelor electorale permanente.¹⁴

9 „UNPR lansează o campanie de strângere de semnături în sprijinul candidaturii lui Victor Ponta la Președinția României”, în *Hotnews.ro*, <http://www.hotnews.ro/stiri-politic-17119571-unpr-lanseaza-campanie-strangere-semnaturi-sprrijinul-candidaturii-lui-victor-ponta-presedinti-a-romaniei.htm> (accesat 19.05.2015).

10 Ghidul Bunelor Practici în domeniul electoral CDL-EL(2002)005-e, *Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, Consiliul Europei*.

11 „Iohannis: Am dat Guvernul în judecată. A modificat nepermis legislația alegerilor prezidențiale”, *Știrile TVR*, http://stiri.tvr.ro/iohannis--am-dat-guvernul-in-judecata--a-modificat-ne-permis-legislatia-alegerilor-prezidentiale_48388.html (accesat 19.05.2015)

12 Votul multiplu, conform Legii 286/2009 actualizată, reprezintă fraudă la vot și se referă la acțiunea unei persoane de a introduce două sau mai multe buletine în urnă sau aceea de a vota de mai multe ori în timpul aceluiași proces electoral și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani.

13 Turismul electoral reprezintă acțiunea de transport organizat a alegătorilor către secțiile de votare cu scopul precis de a vota controlat un anumit competitor (definiție adaptată conform Asociației Pro Democrația în adresa remisă Ministerului Administrației și Internelor în data de 12.12.2011 privind comentarii referitoare la proiectul de lege privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru autoritățile administrației publice locale, pentru alegerea Camerei Deputaților și Senatului în 2012, precum și pentru modificarea legii administrației locale nr. 215/2001) http://www.apd.ro/files/Asociatia_Pro_Democrația-comentarii_comasarea_alegerilor.pdf (accesat 19.05.2015).

14 Vezi Adresa Autorității Electorale Permanente către Biroul Electoral Central nr. 1224/12.09.2014 și răspunsul Autorității Electorale Permanente către Biroul Electoral Central la solicitarea nr. 1621C/13.11.2014.

O altă modificare legislativă controversată a intrat în vigoare în data de 2 septembrie. Astfel, OUG 55/2014 prevedea posibilitatea ca un ales local să își poată schimba în mod oficial apartenența politică, având un termen de 45 de zile pentru a face acest pas, în pofida Legii 393/2004¹⁵ privind Statutul aleșilor locali care prevede clar că în aceste cazuri, persoana care îndeplinește o funcție aleasă de reprezentare la nivel local își pierde mandatul. Opoziția a acuzat că OUG 55 încalcă articolul 115 din Constituție care prevede la alineatul 6 că: „ *Ordonanțele de urgență nu pot fi adoptate în domeniul legilor constituționale, nu pot afecta regimul instituțiilor fundamentale ale statului, drepturile, libertățile și îndatoririle prevăzute de Constituție, drepturile electorale și nu pot viza măsuri de trecere silită a unor bunuri în proprietate publică* ”¹⁶ și s-a opus actului normativ motivând că existența deciziei ale Curții Constituționale prin care migrația aleșilor locali este declarată neconstituțională.¹⁷ De cealaltă parte, puterea susținea necesitatea acestei reglementări cu scopul de a debloca administrația locală. Situația a apărut ca urmare a alianței dintre PNL și PD-L ce a determinat fie schimbarea majorității în unele consilii locale sau județene, fie o situație de egalitate. Totuși, modificarea a fost criticată¹⁸. Principalele probleme aduse în discuție se refereau la încurajarea traseismului politic și la încercarea de atragere a unor primari de partea PSD. Pe 17 septembrie OUG 55 nu a întrunit numărul necesar de voturi, la votul final în Camera Deputaților, urmând ca decizia să se ia la Senat. Cu această ocazie parlamentari ai opoziției de la toate partidele și-au exprimat dezaprobarea față de această modificare legislativă.

2.2. Elemente de campanie politică

Pentru a se clarifica intenția PSD în fața opiniei publice, în data de 29 iulie, la Craiova, Victor Ponta și-a lansat oficial candidatura, odată cu organizarea lucrărilor Consiliului Național. Susținerea evenimentului a fost criticată de oponenți întrucât, în perioada respectivă avuseră loc inundații semnificative chiar în județul Olt. Episodul a fost asociat de opinia publică cu anumite evenimente petrecute nu cu mult timp în urmă, la finalul lunii aprilie atunci când, cu ocazia inundațiilor, Primul-ministru și Vicepremierul, Liviu Dragnea au inspectat zonele afectate din județul Mehedinți într-o barcă trasă de jandarmi. Momentul a rămas în mentalul colectiv din cauza modului în care Victor Ponta a ales să i se adreseze Ministrului Apelor și Pădurilor, Doina Pană.¹⁹ Cu această ocazie, reprezentanții Alianței Creștin Liberale (ACL), formată din Partidul Național Liberal și Partidul Democrat-Liberal (PD-L) au cerut PSD amânarea evenimentului, însă acest lucru nu s-a întâmplat.

Discursul²⁰ susținut la Sala Polivalentă din Craiova de către Victor Ponta, la Consiliul Național al partidului, în prezența a 5000 de delegați, a durat aproximativ 44 de minute în care acesta a pronunțat de 121 de ori cuvintele „român” sau „România”, de 42 ori cuvântul „oameni”, de 14 ori „mândrie” și de 13 ori „Băsescu”.

15 Legea 393/2004 actualizată.

16 Constituția României, articolul 115, alin. 6.

17 Deciziile cu nr. 915/2001, nr. 1167/2007, nr. 1461/2011 și Decizia 280/2013 ale C.C.R.

18 Organizația neguvernamentală APADOR-CH a cerut Avocatului Poporului să atace OUG 55 la CCR.

19 Victor Ponta i s-a adresat Doinei Pană, ministrul Apelor și Pădurilor la urcarea în barcă „*Tu ce faci fă Doina aici, aveai chef de niște inundații?*”, iar răspunsul acesteia a fost „*N-aveam chef, dar...*”. „Ponta către ministrul Apelor: Tu ce faci fă, Doina, aici? Aveai chef de niște inundații?” în *Cotidianul.ro* <http://www.cotidianul.ro/ponta-catre-ministrul-apelelor-tu-ce-faci-fa-doina-aici-av-eai-chef-de-niste-inundatii-236402/> (accesat 20.05.2015).

20 Cristian Andrei, „Filmul strategiilor PSD pentru lansarea candidaturii lui Ponta la Craiova pe 29 iulie. Vicepreșdinte PSD: «Nu are emoții, nu are cine să-l bată la prezidențiale»”, în *Gândul.info*, 28.07.2015, <http://www.gandul.info/politica/filmul-strategiilor-psd-pentru-lansarea-candidaturii-lui-ponta-la-craiova-pe-29-iulie-vicepresedinte-psd-nu-are-emoții-nu-are-cine-sa-l-bata-la-prezidentiale-12993006> (accesat 15.07.2015)

Din punct de vedere al întinderii și din punct de vedere temporal, discursul este unul destul de lung pentru un astfel de moment, însă s-a dovedit a fi unul foarte logic pentru întreaga campanie dusă de PSD. Astfel, candidatul social-democrat a ales să organizeze un astfel de eveniment în Craiova, municipiu condus de Olguța Vasilescu, primar din partea PSD, într-o zonă în care stânga a câștigat constant orice tip de alegeri. Ca tehnică de discurs, Victor Ponta a început prin a mulțumi audienței, și nu a uitat să amintească de susținerea pe care i-a acordat-o „*Olguțai*”. Scopul acestei precizări a fost acela de a arata că iată, oamenii în care a avut încredere și pe care i-a ajutat, îi sunt alături. De la bun început recunoaște că se află într-un „*fief*” tradițional al PSD, dar nu uită să amintească și să acorde minute bune recentelor inundații, sugerând că alături de oamenii aflați la nevoie și-a lansat deja candidatura. Înainte de a-și începe discursul propriu-zis a preferat să realizeze o introducere care în realitate era o autoprezentare pentru cei care nu i-au cunoscut activitatea profesională. Pentru a întări legăturile din interiorul partidului nu a uitat să amintească despre semnificația zilei de 29 iulie, când cu doi ani în urmă avusese loc referendumul pentru suspendarea Președintelui.

Discursul său a fost o pledoarie pentru guvernare în care a menționat de două ori de măsura de reîntregire a pensiilor și salariilor, despre redeschiderea școlilor și a spitalelor, mesajul având scopul de a evidenția revenirea asupra unor decizii ale fostelor guvernări ca urmare a programului de austeritate.

De asemenea, Victor Ponta a pronunțat cuvântul „*schimbare*” și a susținut în repetate rânduri că vrea să facă din România „*o țară puternică și respectată*”. Într-o notă oarecum discordantă și discontinuă, sărind de la realizările sale în calitate de prim-ministru, s-a referit la momentele istorice importante (Marea Unire), la simboluri turistice naționale (Mănăstirea Putna) amintind și de orașe și localități din toate zonele țării (Valea Jiului, Botoșani, Bicăz, Babadag, Cislădie, Țândărei, Cluj, Târgu Mureș, Satu Mare). Probabil, dorind să-și arate apropierea de oameni, Victor Ponta, a evocat toate vizitele sale în țară.

În cadrul acestui discurs, aflat la începutul pre-campaniei a accentuat realizările sale în calitate de prim-ministru vorbind foarte puțin despre viitorul pe care îl prevede în calitate de prezidențabil și amintind în repetate rânduri despre proiectul său pentru „*o Românie mai puternică*”, dar fără a aduce informații despre conținutul concret al acestuia.

„*Pentru asta vă cer sprijinul, pentru acest proiect național în care cred că nu doar noi trebuie să ne regăsim, pentru care nu doar noi trebuie să ne implicăm. Cred că este un proiect național de care România are nevoie după zece ani de dezbinare, de ură, de luptă a românilor împotriva românilor*”.²¹ Este clar că în acel moment, Victor Ponta a transmis un mesaj de unitate.

Totuși, discursul său din 29 iulie a stârnit un val de critici, ce nu au provenit doar din partea opoziției săi, din cauza unei afirmații prin intermediul căreia, în subsidiar, a lansat o presupusă vulnerabilitate pe care principalul său candidat o avea, și anume faptul că aparținea unei minorități etnice și religioase. „*Și mai e un lucru: nu cred că un candidat la funcția de președinte al României are vreo problemă dacă nu este ortodox sau dacă nu este de etnie română. Cred că are exact aceleași drepturi cu mine, cu dumneavoastră, cu toată lumea, dar vreau un lucru și îl spun de fiecare dată, nu vreau să mă acuze nimeni sau să îmi spună de un defect, faptul că sunt român sau ortodox în țara mea! Așa m-am născut, așa o să mor, sunt mândru de asta și cred că trebuie să fiu respectat pentru acest lucru.*”²² Această

21 Bratu Iulian, „Victor Ponta și-a lansat candidatura la prezidențiale cu un discurs amplu”, în DC NEWS, 29 iulie 2014, http://www.dcnews.ro/victor-ponta-i-a-lansat-candidatura-la-prezidențial-e-cu-un-discurs-amplu_449914.html (accesat 15.07.2015).

22 Idem.

reacție a apărut și din cauza faptului că mesajul a fost transmis, și cu o seară înainte la postul de televiziune *România TV*, unde premierul era invitat, fapt care a demonstrat că nu a fost o eroare de moment: „*Cred că apartenența la o minoritate etnică, la o altă formă de exercitare a religiei, nu este în niciun caz o problemă pentru un candidat la președinție și n-o să spun niciodată: Nu-l alegeți pe Iohannis pentru că e neamț! Ceea ce am spus însă, este că nu accept să fiu eu acuzat: Domne, nu poți fi președinte pentru că ești român. Nu poți să fii președinte pentru că ești ortodox și că ești cu Biserica Ortodoxă. Adică să ajung să-mi fie rușine, să mă ascund, ce să fac? Eu sunt foarte mândru ca m-am născut român și ortodox și așa o să mor, nu cred că este un avantaj, dar nu este un dezavantaj.*”

Este foarte clar că, Victor Ponta a dorit să transmită exact mesajul invers pe care îl renega și anume acela că principalul său contracandidat nu aparține aceleiași confesiuni religioase ca majoritatea cetățenilor români și că de asemenea, este de o altă etnie, ceea ce din această perspectivă ar fi putut reprezenta un dezavantaj. Pasajul are două fațete, pe de-o parte liderul PSD își exprimă clar viziunea democratică bazată pe valorile europene, precum diversitatea și multiculturalismul, iar de cealaltă parte lansează în spațiul public o temă falsă, o presupusă acuzație, mai degrabă indusă, cum că cineva i-ar fi reproșat sau ar fi putut să-i reproșeze la un moment dat naționalitatea sau confesiunea religioasă. Această abordare este ciudată, deoarece în întreaga istorie politică postdecembristă nu au existat astfel de episoade, în care oamenilor politici să le fie reproșată apartenența religioasă, etnică sau lingvistică în cadrul campaniilor politice, exceptând anumite excese verbale ale lui Corneliu Vadim Tudor. Pare o auto-victimizare fără să existe nici agresorul și cu atât mai puțin victima.

În mod evident, discutăm despre un discurs cu dublu mesaj. Susținerea pentru valorile europene este un mesaj clar pentru partenerii externi și are scopul vădit de a le obține suportul, iar insistența pentru valorile naționale și religioase a avut ca motivație atragerea simpatiei electorilor români prin evidențierea aceluiași tip de gândire precum majoritatea, așa cum relevă cercetările.

Mesajele de tipul celor lansate de Victor Ponta aveau ca scop aducerea în atenția publică a „*mitului inamicului străin*”, o tehnică utilizată de regulă în discursurile populiste.²³ În acest caz, minoritățile etnice devin inamici din afara națiunii, dar din interiorul statului care în mod evident, devin vinovații diverselor întâmplări pe motiv că nu sunt la fel cu majoritatea, fiind mai puțini demni pentru a ocupa anumite poziții în societate.

Privind studiile de specialitate putem încadra discursul lui Victor Ponta în categoria neo-populismului caracterizat de un limbaj simplu, pe înțelesul tuturor, printr-o descriere optimistă a viitorului, de o polarizare a societății, în cazul de față între cei ce sunt români și cei care nu sunt, între cei care sunt ortodocși și cei care nu, între societate și oamenii care făceau parte din grupul lui Traian Băsescu. De asemenea, apelul constant și repetat la națiune, țara mamă, familie, tradiții, istoria națională, precum și mesajul de unificare în jurul unor obiective naționale sau cuvinte cheie care au constituit pârgurile vechilor clivaje ideologice, precum Biserica în cazul de față, sunt caracteristici ale unui discurs de tip neo-populist.²⁴

Pentru a înțelege care a fost raționamentul unei astfel de opțiuni ca mesaj de campanie, este necesar a aduce în prim-plan câteva studii realizate cu un

23 Alexandru Florian, Alexandru Climescu, *Mesaje populist-naționaliste în campania electorală pentru alegerile parlamentare din 2012*, Institutul Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel”, Proiect finanțat de Fundația Friedrich Ebert România, (decembrie 2012): 8.

24 Răzvan Victor Pantelimon, „Populism and Neo-populism as the Main Characteristics of the XXIst Century Politics”, *South-East European Journal of Political Science*, Vol. II, Nr. 1-2 (martie 2014): 121-152.

an înaintea momentului din 29 iulie 2014. Astfel, într-un sondaj *IRES*, 78% dintre români considerau în martie 2013, că Germania este o țară prietenă, iar în urma cercetărilor, s-a constatat că românii au relații foarte bune cu minoritarii germani.²⁵ Totuși, un alt studiu realizat de aceeași casă de sondare a opiniei publice în același an, releva că doar 24% dintre români ar vota pentru funcția prezidențială, o persoană de etnie germană, iar 28% ar susține o persoană aparținând unei minorități religioase. Mai mult, 46% dintre români nu ar fi acceptat ca un etnic german să le fie rudă, iar 32% nu ar fi de acord ca acesta să viziteze România. Aceeași situație o regăsim și atunci când discutăm despre religie.²⁶ Astfel, acest discurs a apărut ca urmare a previzionării unei oportunități generate de cele două studii, pornind și de la realitatea de fapt: peste 90% dintre români sunt creștini-ortodocși. La mijlocul anului 2014, aproximativ 63% dintre aceștia aveau multă și foarte multă încredere în instituția Bisericii²⁷, iar în alte sondaje procentul sare de 70% pentru anul 2013.²⁸ O altă cercetare realizată în luna august a aceluiași an arăta că 94% dintre români cred în Dumnezeu, un procent de 85 considera că oamenii în general trebuie să își păstreze religia, 75% erau de părere că merită să-și riște viața pentru religie, iar 65% erau convingeți că un politician ateu nu este potrivit pentru o funcție publică.²⁹

Motivația pentru care Victor Ponta a optat pentru un astfel de discurs o regăsim și într-un studiu publicat de *Avangarde* cu doar două zile înaintea Consiliului Național al PSD de la Craiova. Astfel, conform acestei cercetări, președintele ideal pentru români trebuia să fie român, creștin-ortodox, patriot, familist, european, să nu aibă probleme cu justiția și să lupte împotriva corupției.³⁰ Toate aceste aspecte le regăsim rând pe rând în discursul liderului PSD. În același sens, raportul IRESCOP publicat în anul 2012 arată că pentru 95% dintre cetățeni, Președintele ar trebui să fie un bun familist, pentru 93% să creadă în Dumnezeu, iar 50% considerau că trebuie să fie de aceeași religie cu respondenții.³¹

Cât privește insistența lui Victor Ponta de a-și declara mândria de a fi român, aceasta este un aspect pentru care identificăm argumente tot în sondajele de opinie. Astfel, și în 2010 și în 2012, peste 90% dintre respondenți se declarau mândri că sunt români.³²

O altă temă folosită de staff-ul de campanie a lui Victor Ponta a fost aceea de luptător împotriva a tot ceea ce a reprezentat Traian Băsescu. Dorința acestuia era aceea de a încerca să obțină adeziunea unui număr cât mai mare de votanți

25 Sondaj IRES „Prietenii și dușmanii. Percepții asupra relațiilor interetnice în România”. <http://www.ires.com.ro/articol/225/prietenii--i-du%C8%99mani.-perceptii-asupra-rela%C8%9Biiilor-interetnice-din-romania> (accesat 17.05.2015).

26 Sondaj IRES, „CNCD. Percepții și atitudini privind discriminarea în România, 2013”, http://www.ires.com.ro/uploads/articole/ires_cncd_perceptii-si-atiitudini-privind-discriminarea-2013.pdf (accesat 17.05.2015).

27 Sondaj INSCOP „Încrederea în instituții”, martie 2014 <http://www.inscop.ro/wp-content/uploads/2014/03/INSCOP-martie-2014.-incredere-institutiilor.pdf> (accesat 17.05.2015).

28 Sondaj Avangarde, „Încredere în instituții”, mai 2013, în *Agerpres.ro* <http://www.agerpres.ro/social/2013/05/10/sondaj-avangarde-pompierii-armata-biserica-pe-priemele-locuri-in-increderea-romanilor-14-56-49> (accesat 17.05.2013).

29 Sondaj IRES, „Percepții privind religia și morala”, august 2013, (accesat 17.05.2015). http://www.ires.com.ro/uploads/articole/ires_perceptii-privind-religia-si-morala_august-2013.pdf

30 Sondaj Avangarde, „Ce fel de președinte își doresc românii”, în *Jurnalul.ro*, iulie 2014 <http://jurnalul.ro/stiri/politica/sondaj-avangarde-ce-fel-de-presedinte-isi-doresc-romanii-673997.html> (accesat 17.05.2015).

31 Raport de cercetare IRESCOP „Profiluri electorale 2012. Partea a doua – Inactivism, lustratie, intoleranță și patriotism”, realizat de IRES, http://www.ires.com.ro/uploads/articole/IRESCOP_2012_-_II_-_Inactivism_lustratie_intoleranta_si_patriotism.pdf (accesat 20.05.2015).

32 Sondaj IRES, „Mândria și disperarea de a fi român”, octombrie 2012, <http://www.ires.com.ro/articol/212/mandria-si-disperarea-de-a-fi-rom-n> (accesat 17.05.2015).

anti-Bănescu pe care îi putem identifica în masa electorală ce s-a exprimat în vara anului 2012 pentru demiterea președintelui. Și asta deoarece cei 7.400.000 de cetățeni cu drept de vot depășeau cu mult bazinul tradițional electoral al PSD. O parte dintre aceștia era în mod sigur simpatizantă a PNL, dar este evident că o altă categorie nu se încadra în bazinele electorale tradiționale ale acestor partide. Din aceste considerente o altă temă de campanie a fost demonizarea lui Traian Bănescu, deoarece prin translație erau vulnerabilizate pozițiile politice ale PD-L și PNL care alcătuiseră ACL. Scopul era fie de a îl identifica pe Klaus Iohannis cu persoana lui Traian Bănescu, fie crearea unei imagini-de instrument electoral al acestuia.

Încă din luna mai această temă de campanie a fost deschisă la momentul în care Victor Ponta a declarat că „...*orice zi fără Bănescu reprezintă un rău mai puțin pentru țară.*” În aceeași notă, a făcut o declarație cel puțin surprinzătoare: „*Cred că efectele asupra societății românești lăsate de cei 10 ani de regim Traian Bănescu sunt destul de asemănătoare cu cele lăsate de regimul nazist în Germania. Și de asta spun de debășificarea societății românești. Nu va fi ușor. Va lua timp și va fi nevoie de un proces de reconciliere a românilor cu românii.*”³³ Candidatul PSD și-a menținut și promovat ideea conform căreia în România ar fi existat o ruptură în interiorul societății cauzată de mesajele pe care le-a propagat Traian Bănescu de-a lungul celor două mandate. Însă, din nou, apare o temă indusă care nu are legătură cu desfășurarea evenimentelor cu caracter electoral. Comparația dintre politica promovată de Președintele României și cea a naziștilor este evident exagerată și nefondată. Poate s-a dorit o alăturare între originea etnică a contracandidatului său cu aceea a nazismului. Era clar că singurul dușman în jurul căruia, prin antiteză, putea Victor Ponta să-și construiască o imagine, era Traian Bănescu, cu atât mai mult cu cât a decis să folosească în continuare mesajele USL, alianță construită pe acest pilon. Societatea civilă s-a autosesizat și a contestat declarația primului ministru la Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării care s-a pronunțat în 25 septembrie stabilind că nu a fost vorba despre o discriminare.

Această abordare a staff-ului de campanie al PSD, în care au fost angrenați și lideri de opinie s-a datorat faptului că Victor Ponta nu avea cum, în mod direct, să înceapă un război cu Klaus Iohannis pentru că PSD îl susținuse în anul 2009 pentru funcția de Premier, și îl propusese în funcția de Ministru de Externe în 2012, deoarece au fost colegi de alianță și pentru că, în fine, își exprimase public favorabilitatea față de implicarea sa în politica mare.³⁴ Din aceste motive candidatul social-democrat încerca să lupte cu candidatul ACL fiind în competiție și în opoziție cu Traian Bănescu. Construcția acestui demers era fondată, așa cum s-a mai spus anterior, prin crearea unei imagini în care Iohannis părea a fi o unealtă în mâinile lui Bănescu. Această poziție avea două rațiuni: încrederea de care Victor Ponta se bucura la acea dată se datora valului de antipatie care îl acoperise pe Președinte și care a generat emoția pentru USL; PD-L era partidul al cărui lider a fost Traian Bănescu și care acum îl susținea pe Klaus Iohannis. Victor Ponta a încercat să asocieze imaginea celor doi prin intermediul PD-L cu speranța că tehnica transferului de imagine va funcționa conform principiului „cine se aseamănă se adună”. Problema era că Traian Bănescu nici nu-l susținea pe Klaus Iohannis, dar nici nu era împotriva sa, renunțase la PD-L în martie 2013, iar acum o sprijinea pe Elena Udrea, președintele Partidului Mișcarea Populară, în candidatura sa pentru funcția de la Cotroceni. Există deci, în strategia

33 „Ponta: Efectele regimului Bănescu, asemănătoare cu cele ale regimului nazist”, în *Bursa.ro*, http://www.bursa.ro/vorbind-despre-debasificarea-societatii-romanesti-ponta-efectele-regimului-basescu-aseanatoare-c...&s=print&sr=articol&id_articol=246583.html (accesat 25.05.2015).

34 „Ponta, despre înscrierea lui Iohannis în PNL: Ar fi un mare câștig pentru USL”, *Rtv.Net*: http://www.romaniatv.net/media_90171_ponta-johannis-ar-fi-un-castig-pentru-usl_67261.html#ixzz3d7p7nYL1 (accesat 27.05.2015).

lui Victor Ponta, o fractură logică care presupunea asumarea unui mare risc, acela de a deveni necredibil. Mai mult, Klaus Iohannis a declarat că proiectul său nu este „nici pro-Bănescu, nici anti-Bănescu, ci este fără Bănescu”.³⁵

Mesajul era întărit și de ceilalți lideri ai PSD, elocventă în acest sens, este declarația lui Dan Șova, purtătorul de cuvânt: „Dar cel mai important este să nu avem un al treilea mandat prezidențial pentru regimul Bănescu, în care ar fi Elena Udrea, Monica Macovei sau Klaus Werner Iohannis președinte. Totodată, dacă mergem pe logica luptei USL împotriva lui Traian Bănescu, este clar că adevărații liberali sunt alături de domnul Călin Popescu Tăriceanu, care este un om politic experimentat în bătălii grele.”³⁶

Referirea la persoana lui Călin Popescu Tăriceanu avea două obiective: social-democrații credeau că vechii liberali dezamăgiți de mutarea PNL mai spre dreapta axei politice, prin alăturarea de PD-L și prin trecerea la familia popularilor europeni, vor alege un candidat care își propunea să readucă liberalismul clasic în arcul puterii. Astfel, bazinul electoral al lui Klaus Iohannis se micșora. Accentul era pus pe continuarea proiectului USL prin promovarea sloganului „USL trăiește”.³⁷ În al doilea rând, Călin Popescu Tăriceanu, în calitatea sa de prim ministru, a fost un aspru opozant al lui Traian Bănescu.

O altă inovație adusă de campania PSD a fost aceea de a organiza două lansări. Deși își anunțase deja candidatura pe 29 iulie la Craiova, PSD a realizat încă un eveniment asemănător însă de o amploare mult mai mare, pe 20 septembrie, pe Arena Națională în prezența a 50.000 de oameni, membri și simpatizanți PSD-UNPR-PC. Alegerea unui stadion ca loc de lansare a unei candidaturi la 25 de ani de la Revoluția anti-comunistă, cu activiști de partid, chiar în ziua în care Victor Ponta aniversa împlinirea a 42 de ani, a fost o strategie bizară, asta în condițiile în care oponentii încercau să le impute social-democrațiilor continuarea unui sistem neo-comunist de gândire și acțiune. În cadrul evenimentului au luat cuvântul Liviu Dragea (coordonatorul campaniei și președinte executiv al PSD) și ulterior prin intermediul unor mesaje înregistrate: Martin Schultz (președintele Comisiei Europene), Bohuslav Sobotka, Irkali Garibașvili (Premierul Georgiei), Edi Rama (Premierul Albaniei), Alexander Vucic (Premierul Serbiei), Roberto Fico (premierul Slovaciei), Elio di Rupo (Premierul Belgiei), Sigmar Gabriel (Vicecancelarul Germaniei), Gianni Pittella (președintele Grupului social democraților europeni în Parlamentul European), Serghei Stanișev (președintele PSE), Ioan Cîndrea (Președintele Consiliului Județean Sibiu), Irinel Popescu (academician), Gabriela Firea (Președinte PSD Ilfov, purtător de cuvânt), Helmuth Duckadam (fost mare fotbalist), Florin Cărciumaru (Primarul Municipiului Târgu Jiu), Olgața Vasilescu (Primarul Municipiului Craiova), Andrei Dolineaschi (Secretar general al PSD), Tudor Pendiuc (Primarul Municipiului Pitești), Radu Moldovan (Președintele Consiliului Județean Bistrița), Cătălin Nechifor (Președintele Consiliului Județean Suceava), Gheorghe Nechita (Primarul Municipiului Iași), Iurie Leancă (Premierul Republicii Moldova), Corina Crețu (Comisar European), Alexandru Irime (Rector UMF Cluj-Napoca), Mihai Sturzu (Președintele Tineretului Social Democrat), Ioan Mircea Pașcu (Europarlamentar), Eugen Teodorovici (Ministrul Fondurilor Europene),

35 Matei Mircioane, „Klaus Iohannis la Reșița: Vreau o politică cu mai puțină gălăgie și mai multe rezultate”, în *Argument ziar online de Caraș Severin*, 4 septembrie 2014, <http://www.argument-cs.ro/vechi/content/klaus-iohannis-la-re%C5%9Fi%C5%A3a-%E2%80%9Evreau-o-politic%C4%83-cu-mai-pu%C5%A3in%C4%83-g%C4%83I%C4%83gie-%C5%9Fi-mai-multe-rezultate%E2%80%9D> (accesat 14.07.2015).

36 „Dan Șova: Cel mai important este să nu existe un al treilea mandat pentru regimul Bănescu”, în pagina de site a PSD, 8.09.2014, <http://www.psd.ro/media/stiri/dan-sova-cel-mai-important-este-sa-nu-existe-un-al-treilea-mandat-pentru-regimul-basescu/> (accesat 18.07.2015)

37 BEC a emis o hotărâre prin care denumirea USL nu mai putea fi utilizată.

Rovana Plumb (Ministrul Muncii), Ecaterina Andronescu (Vicepreședinte PSD), Daniel Constantin (Vicepremier), Mihai Bodochi (Actor), Titus Corlățean (Ministru Afacerilor Externe), Mircea Dușa (Ministrul Apărării), Radu Beligan (Regizor), Gabriel Oprea (Vicepremier), Sorin Opreșcu (Primarul Capitalei).

Discursul de 20 de minute a lui Victor Ponta a constat într-un singur mesaj, de unitate. Astfel, liderul PSD a pronunțat de 63 ori cuvântul „români” sau „România”, de 23 ori „încredere”, de 22 de ori „împreună”, de 15 ori „unire”, 14 ori „mândru” și derivatele acestuia, de 12 ori „alături”, de 8 ori „schimbare”. Sloganul oficial al campaniei Marea Unire, „Președintele care unește” era unul elocvent pentru modul în care Victor Ponta a folosit elementele de tip național. În anul 2018, se împlinesc o sută de ani de la cel mai important eveniment din istoria României, an care prinde mandatul viitorului Președinte, iar Victor Ponta venea cu un mesaj de unire a românilor în jurul unor idealuri naționale care să ștergă „ura și dezbinarea create de Traian Băsescu”.

3. Campania electorală

Victor Ponta a participat la numeroase evenimente în cadrul campaniei electorale, a ales să viziteze fabrici, institute de cercetare, spitale, șantiere, târguri, să participe la evenimente culturale și să facă câteva vizite în teritoriu, în județul Gorj, în zona Bucovinei, la Sibiu, Brașov, Bacău, dar și în străinătate unde s-a întâlnit cu reprezentanți ai diasporei din Statele Unite al Americii, Republica Moldova, Italia și Spania. Sigur, Victor Ponta avea avantajul notorietății și a faptului că era prim-ministru, motiv pentru care probabil echipa sa a considerat că un tur de forță prin țară nu este necesar. Evenimentul central al campaniei, după cel organizat pe Arena Națională, a fost lansarea proiectului „USL 2.0” sub sloganul fostului USL, „Dreptate până la capăt”, o alianță între PSD, UNPR, PC și gruparea lui Călin Popescu Tăriceanu, chiar pe 14 noiembrie, cu două zile înaintea celui de-al doilea tur de scrutin. În cadrul acestuia au fost reluate mesajele din 2012 promovate de USL, în contextul în care Victor Ponta l-a propus pe Călin Popescu Tăriceanu premier, în cazul în care câștiga mandatul de Președinte al României.

Victor Ponta a ales să nu facă din programul său prezidențial o cheie de boltă a campaniei sale, lansându-l public pe pagina sa de Facebook pe 3 noiembrie. Documentul are 36 de pagini, iar în interiorul său se regăsesc multe dintre mesajele cheie ale contracandidatului, precum: „Ca premier, am demonstrat că se poate”, „Viziunea noastră trebuie să conducă, după alegeri, la un Pact Național cu toți actorii politici și sociali: oricine vine la putere își îndeplinește zona asumată din planul strategic, fără culoare politică”.³⁸

3.1. Campania online

Victor Ponta a fost unul dintre cei mai activi politicieni atât pe Facebook, cât și pe Twitter din dorința de a atrage de partea sa publicul tânăr, însă campania sa a fost mai puțin dinamică, poate și pentru că a mizat în mod deosebit pe electoratul tradițional al PSD. În general, postările se refereau la realizările sale în calitate de Premier. Mesajele erau însoțite de ilustrații care foloseau aceeași cromatică și motive tradiționale românești. Întrucât beneficia de susținerea unor personalități din domenii diverse, pe care le-am amintit mai sus, a creat o campanie de imagine în cadrul căreia, zilnic pe Facebook apărea o fotografie cu câte una dintre aceste

38 Vezi „Marea Unire”, programul prezidențial al lui Victor Ponta http://194.88.148.103/0a/b0/5a/a5/default_147012585876.pdf?c=f517438e1ab9fb2efe2ed910929ada02 (accesat 17.07.2015).

personalități însoțite de mesaje motivante pentru electorat. Imaginea cu Tudor Gheorghe de exemplu a obținut 12.000 de aprecieri, iar cea cu premierul Italiei, 14.000. O fotografie cu Gabriela Szabo postată cu scopul de ai ura acesteia „la mulți ani” a atins 22.000 de like-uri. Cel mai apreciat mesaj care a atins peste 40.000 de aprecieri s-a referit la reacția sa cu privire la declarațiile lui Klaus Iohannis, în ceea ce privește creșterea taxelor și impozitelor: „Nu creștem nici o taxă! Nu schimbăm cota unică! Klaus Iohannis minte pentru voturi! Românii trebuie să știe că și în anii viitori taxele vor continua să scadă!”³⁹ Intervenția a fost apreciată de 40.322 de persoane și a beneficiat de 3.487 de distribuiri.

O altă campanie, îndelung criticată a fost susținerea publică constantă și consistentă pe Facebook și Twitter pentru jucătoarea de tenis Simona Halep. Valul de simpatie uriașă pe care se afla aceasta era văzut ca o posibilitate de creștere, în logica promovării valorilor românești și a mândriei de a fi român.

La finalul campaniei, Victor Ponta avea peste 700.000 de aprecieri, deci în cele trei luni pagina îi crescuse cu 200.000 de like-uri.

3.2. Începutul schimbării, factorul declanșator: Diaspora

Ziua alegerilor pentru primul tur de scrutin (2 noiembrie) părea una cu miză nulă, în sensul în care rezultatul era previzibil, atât din perspectiva câștigătorilor, cât și prin prisma procentelor obținute. Nimeni nu se aștepta la o surpriză din acest punct de vedere și totuși aceasta s-a produs și, chiar dacă nu a influențat rezultatul din primul tur, a contribuit decisiv la rezultatul alegerilor din al doilea tur de scrutin. Problema principală a fost că alegerile nu au fost bine organizate la secțiile de votare din străinătate. Realitatea a arătat că datorită deciziilor luate în țară au fost desființate unele secții ce deserveau comunități mai mari de români și s-au înființat acolo unde erau comunități mai mici, mai mult, pentru a agrava această situație, în aceste secții erau prea puține cabine și ștampile sau lipsea personalul necesar.

Rezultatul a fost că la Haga coada se întindea pe 50 de metri, la Viena o sută de persoane așteptau în mod constant, la Munchen peste o mie, la Stuttgart rândurile de votați măsurau doi kilometri, în timp ce rânduri imense se regăseau la Hamburg, Bonn, Berna, Luxemburg, Stockholom, Ikast, Bruxelles, Torino, Bologna, Roma, Florența, Milano, Valencia, Madrid, Paris, Strasbourg, Londra, New York, Quebec sau Chișinău. Practic, cozile se măsurau în ore, alegătorii așteptau între o oră și zece ore, iar în cele mai regretabile situații aceștia nu au mai putut să își exprime dreptul constituțional, deoarece secțiile de votare s-au închis la ora locală 21:00. Sute de videoclipuri și imagini care ilustrau situația au devenit virale pe internet și la televiziuni. Punctul culminant a survenit la Londra când la ora locală 21:00 ușile Ambasadei României s-au închis iar sute de cetățeni nu au mai avut posibilitatea să voteze, deși au așteptat ore întregi sau au parcurs sute de kilometri. Trei mii de oameni au protestat din același motiv și la Paris împotriva ambasadorului Bogdan Mazuru cerându-i să prelungească programul de vot. Evident că acest lucru se putea întâmpla doar prin publicarea unei Ordonanță de Urgență. Pentru a crea o situație de o și mai mare insatisfacție, spiritele s-au încins la momentul în care au intervenit forțele de ordine franceze pentru a dispersa masele de oameni ce așteptau încă să mai voteze. Proteste au avut loc la mai toate secțiile de votare din Europa. La Londra și la Paris după ora 21:00 s-a cântat imnul României, iar alegătorii scandau într-un singur glas, sături de stat în frig și în ploaie „Vrem să votăm!”, „Ne-au furat votul!”, „Avrem dreptul la vot”, „Jos comunismul!”, „Libertate”, „Hoții!”, „Jos Ponta!”. A fost începutul răsturnării de situație. Românii din București au protestat și ei, de asemenea, în fața sediului MAE folosind aceleași scandări. Din acel

39 Vezi pagina de Facebook a lui Victor Ponta <https://www.facebook.com/victor.ponta/photos/a.156841647689064.26681.150967671609795/850414561665099/> (accesat 17.07.2015).

moment, a izbucnit un val de revoltă care nu mai avea cum să fie oprit. „Această emoție, propagată prin mediul online, a crescut și a ajuns la intensitate maximă în ziua votului.”⁴⁰

La finalul zilei, Victor Ponta în conferința de presă declara: „Dacă nu se fraudează, așa merge votul în diaspora”,⁴¹ fapt care nu a făcut altceva decât să aprindă și mai mult scânteia care deja se crease. Mai mult, cu acea ocazie, candidatul PSD a spus că îi este „scârbă” să-i vadă pe Vasile Blaga și Mihai Răzvan Ungureanu la sediul USL (sediul PNL din șoseaua Kiseleff). Reacția partidului a venit aproape instantaneu prin intermediul purtătorului de cuvânt, Alina Gorghiu care i-a cerut demisia: „Stimate premier Ponta (...), faptul că jigniți milioane de români care astăzi au înțeles să voteze politica de bun-simț pe care acest candidat o promovează, că ați înțeles să fiți scârbit de toți cei care au stat în frig, în ploaie (...) ca să voteze, mie mi se pare un lucru care ar trebui să vă determine ca împreună cu Corlățean, de la Externe și Stanoevici, de la Români de Pretutindeni, să vă dați demisia. Ați organizat un prim tur al alegerilor de toată jena.”⁴² Cu privire la votul din diaspora, Klaus Iohannis a declarat a doua zi: „Cu diaspora a fost o bătaie de joc. O bătaie de joc și trebuie făcută o analiză foarte clară fiindcă în acest fel nu putem să tratăm românii de afară. Oamenii s-au dus masiv la vot, au vrut să voteze, autoritățile au fost total nepregătite. O bătaie de joc care trebuie să înceteze o dată pentru totdeauna.”, „Asta a fost ziua votului organizată à la Victor Ponta. Așa va arăta tot anul 2015, ca ziua votului – dezordine, haos, lipsă de respect față de cetățeni.”⁴³

Societatea civilă a reacționat la rândul său, „Federația Asociațiilor de Români din Europa” solicitând Guvernului suplimentarea numărului de secții de votare, până la o mie.

Simțind presiunea, Victor Ponta a dat asigurări electoratului că la turul al doilea toți cei care vor dori să voteze vor putea să o facă: „Pentru a mobiliza foarte bine funcționarii Ministerului de Externe am spus că, dacă la turul doi, indiferent de rezultat, dacă există un singur român care vrea să voteze și nu poate, pleacă toți, nu doar ministrul. (...) Toată echipa de conducere. (...) Pleacă toți, pe 16 noiembrie, la ora 21:20, dacă nu au reușit să organizeze, vor răspunde toți.”⁴⁴

Încet, încet, cetățenii din marile orașe din țară (București, Timișoara, Cluj, Sibiu, Arad, Craiova, Brașov, Focșani, Oradea, Iași, Constanța, Târgu Mureș) și din afară (Viena, Paris, Londra) prin intermediul rețelei de socializare s-au organizat pentru a protesta față de votul din diaspora. Mesajele erau îndreptate împotriva premierului și a Guvernului. Peste tot în țară participanții la proteste scandau la fel ca diaspora în 2 noiembrie, dar se vedea deja o schimbare de atitudine, pozitivă

40 Dan Mihalache, Iulia Huiu, „Alegerile prezidențiale din 2014 – rezultat surpriză sau strategie”, în *Sfera Politicii*, volum XXIII, nr. 1-183 (2015): 37.

41 Carla Dinu, „Victor Ponta despre organizarea votului în străinătate: au fost cozi pentru că nu s-a mai furat ca în 2009”, în *HotNews.ro*, 3 noiembrie 2014, <http://www.hotnews.ro/stiri-international-18447915-victor-ponta-despre-organizarea-votului-strainatate-fost-cozi-pentru-nu-mai-furat-2009.htm> (accesat 15.07.2015).

42 „Gorghiu: Ponta s-a temut de voturile românilor și a făcut tot posibilul să le împiedice acest drept”, *Agerpres*, 3 noiembrie 2014, <http://www.agerpres.ro/politica/2014/11/03/gorghiu-ponta-s-a-temut-de-votul-romanilor-si-a-facut-tot-posibilul-sa-le-impiedice-acest-drept-00-27-26> (accesat 14.07.2015).

43 Cristian Andrei, „Iohannis despre votul românilor din diaspora: «Este o bătaie de joc!»”, în *Gândul.info*, 3 noiembrie 2014 <http://www.gandul.info/politica/iohannis-despre-votul-romanilor-din-diaspora-este-o-bataie-de-joc-13487080> (accesat 14.07.2015).

44 „Ponta: toată conducerea MAE pleacă dacă există un singur român care nu poate vota”, *Agerpres*, 4 noiembrie 2014, <http://www.agerpres.ro/politica/2014/11/04/ponta-toata-conduce-rea-mae-pleaca-daca-exista-un-singur-roman-care-nu-poate-vota-21-47-08> (accesat 14.07.2015)

pentru Klaus Iohannis prin câteva scandări utilizate. „Ghinion⁴⁵, țara s-a trezit din somn”, „Klaus scapă-ne de Mickey Mouse⁴⁶”.

Ca urmare a acestor proteste, pe 10 noiembrie Titus Corlățean, ministrul de externe a demisionat, iar în locul său a fost numit Teodor Meleșcanu (fostul șef al Serviciului de Informații Externe și fost membru PNL). Acesta însă a închis cercul afirmând că legislația nu permite înființarea de noi secții de votare în străinătate.

Diaspora nu s-a descurajat, iar pe grupurile de socializare au apărut mesaje prin care oamenii se mobilizau ca, în ziua celui de-al doilea tur prezenta, să fie și mai mare. Astfel, cetățenii cu drept de vot s-au așezat de la 5:00 dimineața la rând, așteptând să voteze. Cu toate acestea, deși la anumite secții de votare au fost aduse mai multe ștampile sau au fost mărite numărul cabinelor de vot, per ansamblu votul a fost organizat în același mod. În ziua cu pricina televiziunile, și aici cu precădere trebuie amintit rolul postului *Realitatea TV*, au arătat cozile infernale, scandările românilor din străinătate, declarații ale lor și ale celor din țară care primeau telefoane de la rudele și prietenii lor din Europa. Rețeaua de socializare Facebook era supraîncărcată cu filmări, fotografii, mesaje relatând ce se întâmplă dincolo de graniță. Totul s-a rostogolit ca un bulgăre de zăpadă ce devenea din ce în ce mai mare și mai rapid.

3.3. Susținerea candidaților din primul tur. Transfer de imagine sau eșec?

La încheierea primului tur de scrutin, candidatul PSD a beneficiat de susținerea lui Călin Popescu Tăriceanu (candidat independent), Cornelii Vadim Tudor (Partidul România Mare), Dan Diaconescu (Partidul Poporului Dan Diaconescu) și Teodor Meleșcanu (candidat independent). Interesant este că încă din a doua zi, la postul de televiziune *Antena 3* s-a organizat o emisiune în care toți acești candidați care participaseră la primul tur își declarau sprijinul pentru Victor Ponta. Părea o emisiune cu caracter mobilizator pentru electoratul PSD și pentru cei care nu acceptau să voteze cu candidatul dreptei.

Uniunea Democrată a Maghiară din România (UDMR) a transmis un mesaj de mobilizare la vot fără a-și exprima opțiunea pentru unul dintre candidați. De fapt, se specula că alegătorii maghiari, deci electoratul UDMR din Ardeal va vota cu candidatul dreptei, pentru că în mod tradițional aceasta a fost opțiunea majoritară și mai mult decât atât, Klaus Iohannis era apreciat în zona Transilvaniei, în special în zona centrală din care fac parte și județele Covasna și Harghita unde se află concentrat acest electorat. Suplimentar, liberalul era și el minoritar, aspect care ar fi putut înclina solidar balanța în favoarea sa, mai ales în condițiile campaniei negative realizate de Victor Ponta pe această temă. Kelemen Hunor, liderul UDMR deși se afla la guvernare cu PSD, nu ar fi putut să se poziționeze opus față de propriul electorat, așa că a preferat să nu transmită nicio recomandare.

O încercare de a aduce o parte a electoratului naționalist și extremist a fost realizată de Cornelii Vadim Tudor, care a făcut declarații halucinante: „*Eu nu voi vota niciodată un străin de neam și lege.*”, iar pentru acesta Klaus Iohannis era un „*neamț second hand refuzat la export*”.⁴⁷ În realitate, respectivele declarații mai

45 „Ghinion” este o replică ce a rămas celebră pentru că a fost răspunsul pe care Klaus Iohannis l-a oferit în emisiunea Gândul.info, din 15 octombrie, la comentariul moderatorului referitor la posibilele întrebări pe care le-ar putea avea unii profesori care nu au reușit să își cumpere șase case. Klaus Iohannis deținea la acel moment trei apartamente și trei case în Sibiu, subiect ce a fost îndelung dezbătut și criticat în campania electorală.

46 Poreclă atribuită lui Victor Ponta în mediul online .

47 „Vadim Tudor explică de ce îl susține pe Ponta: Iohannis, un second hand refuzat la export”, în *Ziare.com*, 4 noiembrie 2014, <http://www.ziare.com/corneliu-vadim-tudor/prm/vadim-tudor-explica-de-ce-il-sustine-pe-ponta-iohannis-un-neamt-second-hand-refuzat-la-export-1331350> (accesat 14.07.2015).

mult l-au încurcat decât să îl ajute pe Victor Ponta. De fapt, Corneliu Vadim Tudor semnase un acord cu UNPR și a intrat în acest cvartet pe ușa mai mică. De asemenea, liderul PRM sugera aspecte foarte grave despre o conversație care ar fi avut loc între Laszlo Tokeș și Klaus Iohannis prin care acesta i-ar fi promis în schimbul susținerii, abrogarea articolului 1 din Constituția României, cel care prevede caracterul național al țării.

Mergând în logica aceleași retorici ce părea a fi scăpată de sub orice urmă tact diplomatic, în data de 4 noiembrie Victor Ponta a afirmat: „Iohannis se adresează lucrurilor, eu mă adresez oamenilor, românilor. Iohannis este un lucru, eu sunt un om, un român, și vreau să facem o țară pentru oameni, nu pentru lucruri. (...) Nu vreau să primim din nou ordine din afara țării, de la PPE și de la alți indivizi care și-au bătut joc de România și în 2012 cum să trăim în România. Știm singuri cum e mai bine. (...) Tot ceea ce a fost rău în regimul Bănescu, Blaga, Anastase, Flutur, Falcă, toți cei pe care i-ați văzut hidoși în sediul USL, acolo unde am protestat și am pus în funcțiune echipa politică care a dat jos regimului Bănescu, i-ați văzut acolo în jurul lui Iohannis, în jurul lucrului pe care ei l-au făcut, că domnul Iohannis e un lucru, nu e un om politic, și sunt absolut convins că pe 16 putem să pornim pe un drum nou pentru România”.⁴⁸ Acest tip de discurs are în mod vădit accente xenofobe și naționaliste puternice, semn că Victor Ponta se teme de un posibil eșec. Mai mult, Premierul a declarat că nu dorește susținerea lui Zsolt Szilagy liderul Partidului Popular Maghiar din Transilvania (PPMT) pentru că vrea să rupă Ardealul. De aici s-a născut rumoarea perpetuată în special la posturile de televiziune *România TV* și *Antena 3* cum că, Klaus Iohannis s-a înțeles cu liderul PPMT și Laszlo Tokeș pentru a elimina caracterul național al statului și pentru a transforma Transilvania în regiune autonomă.⁴⁹

Replica a venit atipic pentru Klaus Iohannis în emisiunea Mădălinei Pușcalău la postul de televiziune *B1 TV*, chiar din sediul Primăriei Sibiu, cu un accent ardelesc pur: „Nu vi-i rușine, pesediștilor, să spuneți astfel de lucruri în 2014 când am crezut că am trecut peste tot ce a fost în anii 90?”

4. Deznodământul

Rezultatul s-a anunțat rapid în jurul orei 23:00. Victoria lui Klaus Iohannis era clară. Acesta a obținut 54,43% (6.288.769 voturi) în vreme ce Victor Ponta a fost votat de 45,56% (5.264.383 voturi) dintre alegătorii care s-au prezentat la urne în proporție de 64,1% (11.719.344), cel mai mare procent de prezență după 1996.

Klaus Iohannis a câștigat alegerile la o diferență mai mare de un milion de voturi, față de contracandidatul său și a obținut cu aproximativ două milioane de voturi în plus, față de primul tur. A fost, în mod categoric o surpriză pentru foarte multe persoane.

În marea lor majoritate, tinerii din mediul urban, cu studii medii și superioare și acces la internet, ce pot fi incluși în clasa mijlocie au votat cu dreapta, în vreme ce stânga a fost votată preponderent de persoane care au depășit vârsta de 45 de ani, absolvenți de studii medii, proveniți din mediul rural sau semi-urban.

48 „Victor Ponta: Iohannis este un lucru, eu sunt român/ Nu vreau să mai primim ordine din afara țării, noi știm singuri cum este mai bine pentru România”, în *HotNews.ro*, 4 noiembrie 2014, <http://www.hotnews.ro/stiri-politic-18458205-victor-ponta-iohannis-este-lucru-sunt-roman-nu-vreau-mai-primim-ordine-din-afara-tarii-noi-stim-mai-bine-romania.htm> (accesat 14.07.2015).

49 „Alertă în Ardeal. Iredentiștii care vor să rupă Transilvania de România, susținători vocali ai lui Iohannis”, în *Rtv.Net*: http://www.romaniatv.net/alerta-in-ardeal-iredentistii-care-vor-sa-rupa-transilvania-de-romania-sustinatori-vocali-ai-lui-i_184057.html#ixzz3dWquOs9U (accesat 20.05.2015).

5. Concluzii

În cadrul alegerilor pentru alegerea președintelui României din luna noiembrie 2014, s-a observat că PSD a desfășurat o campanie în stil clasic, în care a pus accentul pe scoaterea la vot a tuturor susținătorilor din bazinul electoral, încercând prin mesaje de tip naționalist, etnicist și populist să îl lărgească. Prin acestea s-a dorit și s-a reușit atragerea cetățenilor care au votat modele politice de tip „Vadim Tudor” și „Dan Diaconescu”. Abordarea a fost corectă, deoarece la al doilea tur de scrutin Victor Ponta a primit 5.264.383 de voturi, ceea ce se ridică cu mult peste bazinul clasic al PSD.

Înșă aceste tipuri de mesaje, au creat în perioada dintre cele două tururi de scrutin o serie de reacții prin care oamenii au fost împinși să nu se mai coalizeze în jurul unor persoane, ci mai degrabă în jurul unor cauze. Alegerea unui etnic, participarea masivă la vot, activismul din timpul campaniei electorale, solidaritatea și empatia față de cetățenii din diaspora, sancționarea discursului discriminatoriu, neîncrederea în măsurile guvernamentale luate sau anunțate în perioada de dinaintea alegerilor sunt dovezi foarte clare că democrația românească a crescut, că după 25 ani de tranziție, cetățenii au asimilat și și-au asumat valori democratice.

Strategia electorală a lui Victor Ponta a avut succes, deoarece a reușit să scoată la vot acea parte a societății ancorată într-un model social de tip comunitar și asistențial, care datorită vârstei și a tipului de educație primit în perioada de dinainte de 1989 a răspuns prompt mesajelor de tip populist și etnicist. Totodată, promovarea acestui tip de discurs a pus bazele eșecului, deoarece a scos la vot o categorie a populației, care la nivel general este nemulțumită de clasa politică și refuză să participe la scrutinurile electorale. Acest scrutin ne-a demonstrat că, deși nu pare, democrația în România se consolidează, iar odată cu ea, și mentalitățile se modernizează. Cât privește diaspora, este foarte clar că alegerile nu au fost organizate în așa fel încât toți cei care s-au prezentat la secțiile de votare să își poată exercita dreptul constituțional. Guvernul și Partidul Social Democrat nu au luat în calcul faptul că cetățenii români de peste granițe, care în marea lor majoritate au ales să migreze din rațiuni economice, și-au interiorizat și au conștientizat mult mai rapid valorile democratice, pentru că au luat contact cu democrațiile occidentale, trebuind să se adapteze rapid.

Totodată, în cei cinci ani care au trecut de la alegerile prezidențiale din anul 2009, lucrurile au evoluat, au apărut noi generații de copii care au trecut prin sistemul educațional din țară sau din străinătate. Mai mult, fenomenul migrației internaționale a continuat în această perioadă, mulți cetățeni români având suficient timp să cunoască cum funcționează un sistem democratic consolidat.

Mai mult, strategia de atac a Partidului Social Democrat și supraexpunerea candidatului, a provocat efectul invers: Klaus Iohannis s-a transformat în victimă, tocmai pentru că nu răspundea cu aceeași monedă, iar Victor Ponta era perceput ca agresor.

Securizarea propriilor poziții politice ale PSD a fost un scop în sine. Pe de-o parte pe tot parcursul campaniei, prin diferite mijloace media au apărut diverse ipoteze pentru noua conducere a partidului în cazul în care Victor Ponta câștigă alegerile, iar pe de altă parte legea amnistiei și grațierii a fost un punct important pe agenda majorității parlamentare exploatat la potențial maxim de către A.C.L și Klaus Iohannis. Această percepție a fost întărită în cadrul celei de-a doua dezbateri televizate la momentul în care candidatul social-democrat a ezitat în a-și exprima o poziție clară cu referire la acest proiect de lege și a refuzat propunerea lui Klaus Iohannis de a convoca legislativul pentru a-l respinge înainte de alegeri.

BIBLIOGRAFIE

Studii și cercetări științifice:

DRĂGULIN, Sabin, ROTARU, Silvia, „Alegerile prezidențiale 2014 – Președintele României și eșecul previzionării. O abordare analitică”, în *Sfera Politicii*, volum XXIII, nr.1-183 (2015): 11-14.

FLORIAN, Alexandru, CLIMESCU Alexandru, *Mesaje populist-naționaliste în campania electorală pentru alegerile parlamentare din 2012*, Institutul Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel”, Proiect finanțat de Fundația Friedrich Ebert România, (decembrie 2012).

MIHALACHE, Dan, HUIU, Iulia, „Alegerile prezidențiale din 2014 – rezultat surpriză sau strategie”, în *Sfera Politicii*, volum XXIII nr. 1-183 (2015): 29-40.

PANTELIMON, Răzvan Victor „Populism and Neo-populism as the Main Characteristics of the XXIst Century Politics”, *South-East European Journal of Political Science*, Vol. II, Nr. 1-2 (martie 2014): 121-152.

Acte normative și corespondență instituțională:

Adresa Asociației Pro Democrația remisă Ministerului Administrației și Internelor în data de 12.12.2011 privind comentarii referitoare la proiectul de lege privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru autoritățile administrației publice locale, pentru alegerea Camerei Deputaților și Senatului în 2012, precum și pentru modificarea legii administrației locale nr. 215/2001) http://www.apd.ro/files/Asociatia_Pro_Democrația-comentarii_comasa-rea_alegerilor.pdf (accesat 19.05.2015);

Adresa Autorității Electorale Permanente către Biroul Electoral Central nr. 1224/ 12.09.2014
Constituția României;

Decizia Curții Constituționale a României nr. 1167/2007;

Decizia Curții Constituționale a României nr. 1461/2011;

Decizia Curții Constituționale a României nr. 280/2013;

Decizia Curții Constituționale a României nr. 915/2001;

Ghidul Bunelor Practici în domeniul electoral CDL-EL(2002)005-e, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, Consiliul Europei;

Legea 286/2009 privind Noul Cod Penal actualizată;

Legea 370/2004 pentru alegerea Președintelui României;

Legea 393/2004 privind Statutul aleșilor locali, actualizată;

Răspunsul Autorității Electorale Permanente către Biroul Electoral Central la solicitarea nr. 1621C/13.11.2014.

Sondaje și cercetări sociologice:

Raport de cercetare IRESCOP „Profiluri electorale 2012. Partea a doua – Inactivism, lustratie, intoleranță și patriotism”, realizat de IRES,

http://www.ires.com.ro/uploads/articole/IRESCOP_2012_-_II_Inactivism_lustratie_intoleranta_si_patriotism.pdf;

Sondaj INSCOP „Încrederea în instituții”, martie 2014, <http://www.inscop.ro/wp-content/uploads/2014/03/INSCOP-martie-2014.-incredere-institutii.pdf>;

Sondaj IRES „Prietenii și dușmanii. Percepții asupra relațiilor interetnice în România”. <http://www.ires.com.ro/articol/225/prietenii--i-du%C8%99mani.-perceptii-asupra-rela%C8%99biilor-interetnice-din-romania>;

Sondaj IRES, „CNCD. Percepții și atitudini privind discriminarea în România, 2013”, http://www.ires.com.ro/uploads/articole/ires_cncd_perceptii-si-attitudini-privind-discriminarea-2013.pdf (accesat 17.05.2015);

Sondaj IRES, „Mândria și disperarea de a fi român”, octombrie 2012,
<http://www.ires.com.ro/articol/212/mandria-si-disperarea-de-a-fi-rom-n>;
Sondaj IRES, „Percepții privind religia și morala”, august 2013,
http://www.ires.com.ro/uploads/articole/ires_perceptii-privind-religia-si-morala_august-2013.pdf;

Presă online:

ANDREI, Cristian „Iohannis despre votul românilor din diaspora: «Este o bătaie de joc!»”, în *Gândul.info*, 3 noiembrie 2014 <http://www.gandul.info/politica/iohannis-despre-votul-romanilor-din-diaspora-este-o-bataie-de-joc-13487080> (accesat 14.07.2015);

Idem, „Filmul stategilor PSD pentru lansarea candidaturii lui Ponta la Craiova pe 29 iulie. Vicepreșdinte PSD: «Nu are emoții, nu are cine să-l bată la prezidențiale»”, în *Gândul.info*, 28.07.2015, <http://www.gandul.info/politica/filmul-strategilor-psd-pentru-lansarea-candidaturii-lui-ponta-la-craiova-pe-29-iulie-vicepresedinte-psd-nu-are-emoții-nu-are-cine-sa-l-bata-la-prezidentiale-12993006>;

Idem, „Mesajul lui Ponta la ședința cu ușile închise de la USD, «Dacă nu câștigăm alegerile prezidențiale scapă cine poate»”, în *Gândul.info*, 20.02.2014, <http://www.gandul.info/politica/exclusiv-gandul-mesajul-lui-ponta-in-sedința-cu-usile-inchise-de-la-usd-daca-nu-castigam-prezidentiale-scapa-cine-poate-12120822>;

„Alertă în Ardeal. Iredentistii care vor să rupă Transilvania de România, susținători vocali ai lui Iohannis”, în *Rtv.Net*: http://www.romaniatv.net/alerta-in-ardeal-iredentistii-care-vor-sa-rupa-transilvania-de-romania-sustinatori-vocali-ai-lui-i_184057.html#ixzz3dWQuOs9U;

„Antonescu despre ruperea USL: PSD vrea un candidat la președinție perfect decorativ”, în *România Liberă online*, <http://www.romanialibera.ro/politica/instituti/antonescu-despre-ruperea-usl--psd-vrea-un-candidat-la-presedintie-perfect-decorativ-330085>;

BRATU, Iulian, „Victor Ponta și-a lansat candidatura la prezidențiale cu un discurs amplu”, în *DC NEWS*, 29 iulie 2014, http://www.dcnews.ro/victor-ponta-i-a-lansat-candidatura-la-preziden-iale-cu-un-discurs-amplu_449914.html;

DINU, Carla „Victor Ponta despre organizarea votului în străinătate: au fost cozi pentru că nu s-a mai furat ca în 2009”, în *HotNews.ro*, 3 noiembrie 2014, <http://www.hotnews.ro/stiri-international-18447915-victor-ponta-despre-organizarea-votului-strainata-te-fost-cozi-pentru-nu-mai-furat-2009.htm>;

GEORGESCU, Romulus, „10 baroni cu dosare penale”, în *România Liberă*, 3 aprilie 2014, <http://www.romanialibera.ro/politica/instituti/10-baroni-cu-dosare-penale-331207>;

„Gorghiu: Ponta s-a temut de voturile românilor și a făcut tot posibilul să le împiedice acest drept”, *Agerpres*, 3 noiembrie 2014, <http://www.agerpres.ro/politica/2014/11/03/gorghiu-ponta-s-a-temut-de-votul-romanilor-si-a-facut-tot-posibilul-sa-le-impiedice-acest-drept-00-27-26>;

„Iohannis: Am dat Guvernul în judecată. A modificat nepermis legislația alegerilor prezidențiale”, *Știrile TVR*, http://stiri.tvr.ro/iohannis--am-dat-guvernul-in-judecata--a-modificat-nepermis-legislatia-alegerilor-prezidentiale_48388.html;

MIRCIOANE, Matei: „Klaus Iohannis la Reșița: Vreau o politică cu mai puțină gălăgie și mai multe rezultate”, în *Argument ziar online de Caraș Severin*, 4 septembrie 2014, <http://www.argument-cs.ro/vechi/content/klaus-iohannis-la-re%C5%9Fi%C5%A3a-%E2%80%9Eevrea-u-o-politic%C4%83-cu-mai-pu%C5%A3in%C4%83-g%C4%83l%C4%83gie-%C5%9Fi-mai-multe-rezultate%E2%80%9D>;

„Ponta, despre înscrierea lui Iohannis în PNL: Ar fi un mare câștig pentru USL”, *Rtv.Net*: http://www.romaniatv.net/media_90171_ponta-johannis-ar-fi-un-castig-pentru-usl_67261.html#ixzz3d7p7nYL1;

„Ponta: Efectele regimului Bănescu, asemănătoare cu cele ale regimului nazist”, în *Bursa.ro*, <http://www.bursa.ro/vorbind-despre-debasificarea-societatii-romanesti-ponta-efectele-regi->

mului-basescu-asemanatoare-c...&s=print&sr=articol&id_articol=246583.html;

„Ponta: toată conducerea MAE pleacă dacă există un singur român care nu poate vota”, *Agerpres*, 4 noiembrie 2014, <http://www.agerpres.ro/politica/2014/11/04/ponta-toata-conducerea-mae-pleaca-daca-exista-un-singur-roman-care-nu-poate-vota-21-47-08>;

„Ponta către ministrul Apelor: „Tu ce faci fă, Doina, aici? Aveai chef de niște inundații?” în *Cotidianul.ro* <http://www.cotidianul.ro/ponta-catre-ministrul-apelor-tu-ce-faci-fa-doina-aici-aveai-chef-de-niste-inundatii-236402/>;

Sondaj Avangarde, „Încredere în instituții”, mai 2013, în *Agerpres.ro* <http://www.agerpres.ro/social/2013/05/10/sondaj-avangarde-pompierii-armata-biserica-pe-primele-locuri-in-increderea-romanilor-14-56-49>;

Sondaj Avangarde, „Ce fel de președinte își doresc românii”, în *Jurnalul.ro*, iulie 2014 <http://jurnalul.ro/stiri/politica/sondaj-avangarde-ce-fel-de-presedinte-isi-doresc-romanii-673997.html>;

STOICA, Ionel, „Republica penalilor. Baronii USL au păstrat tradiția: milioane de euro date ilegal clientelei politice”, în *EVZ.ro*, 6 februarie 2014, <http://www.evz.ro/republica-penalilor-baronii-usl-au-pastrat-traditia-milioane-de-euro-date-ilegal-cliente-1080878.html>;

„UNPR lansează o campanie de strângere de semnături în sprijinul candidaturii lui Victor Ponta la Președinția României”, în *Hotnews.ro*, <http://www.hotnews.ro/stiri-politic-17119571-unpr-lanseaza-campanie-strangere-semnaturi-sprijinul-candidaturii-lui-victor-ponta-presedintia-romaniei.htm>;

„Vadim Tudor explică de ce îl susține pe Ponta: Iohannis, un second hand refuzat la export”, în *Ziare.com*, 4 noiembrie 2014, <http://www.ziare.com/corneliu-vadim-tudor/prm/vadim-tudor-explica-de-ce-il-sustine-pe-ponta-iohannis-un-neamt-second-hand-refuzat-la-export-1331350>;

„Victor Ponta: Iohannis este un lucru, eu sunt român/ Nu vreau să mai primim ordine din afara țării, noi știm singuri cum este mai bine pentru România”, în *HotNews.ro*, 4 noiembrie 2014, <http://www.hotnews.ro/stiri-politic-18458205-victor-ponta-iohannis-este-lucru-sunt-roman-nu-vreau-mai-primim-ordine-din-afara-tarii-noi-stim-mai-bine-romania.htm>.

Alte resurse online:

Pagina de Facebook a lui Victor Ponta <https://www.facebook.com/victor.ponta/photos/a.156841647689064.26681.150967671609795/850414561665099/>;

„Marea Unire”, programul prezidențial al lui Victor Ponta. http://194.88.148.103/0a/b0/5a/a5/default_147012585876.pdf?c=f517438e1ab9fb2efe2ed910929ada02;

Pagina site PSD, „Dan Șova: Cel mai important este să nu existe un al treilea mandat pentru regimul Băsescu”, 8.09.2014, <http://www.psd.ro/media/stiri/dan-sova-cel-mai-important-este-sa-nu-existe-un-al-treilea-mandat-pentru-regimul-basescu/>;

Protocolul de funcționare al USL, <http://raduzlati.com/2011/02/04/usl-protocol-de-functionare/>